

การเผยแพร่ของศาสนาอิสลามในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

หลักฐานเกี่ยวกับการเผยแพร่ของศาสนาอิสลามในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ศาสนาอิสลามมีกำเนิดขึ้นในคาบสมุทรอาหรับ ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 7 (ค.ศ. 622 อันเป็นปีที่พระมะหะหมัดเสด็จหนีออกจากเมืองเมกกะตรงไปยังเมืองเมดีนา) จากนั้น ศาสนาอิสลามก็แพร่หลายออกไปสู่ดินแดนอื่นๆ โดยรอบคาบสมุทรอาหรับ ทางตะวันตกแพร่ไปถึงยุโรปภาคใต้ และทางตะวันออกแพร่เข้ามาสู่อินเดีย และจากอินเดียเข้ามายังเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาที่นับถือในอินเดียตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 13 เป็นต้นมา ในสมัยนั้นมีกษัตริย์มุสลิมครองอยู่ที่เดลี และในตอนปลายคริสต์ศตวรรษที่ 13 อิสลามเผยแพร่ต่อมาทางใต้ในแคว้นคุจราต ซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ที่เมือง Cambay (ปัจจุบันเรียกเมือง Khamphat) อันเป็นเมืองท่าติดต่อทางการค้ากับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มาแต่เดิม พ่อค้าอินเดียที่หันไปนับถือศาสนาอิสลามเมื่อมาค้าขายยังเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ก็ได้นำศาสนาอิสลามเข้ามาเผยแพร่ด้วย ก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 13 นั้น เมื่อพ่อค้าอินเดียเข้ามาค้าขายในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ก็มีจุดประสงค์เพียงค้าขายเท่านั้น แต่เมื่อสมัยหลังคริสต์ศตวรรษที่ 13 พ่อค้าอินเดียเริ่มมีจุดประสงค์เพื่อการเผยแพร่ศาสนาอิสลามด้วย เพราะว่าศาสนาอิสลามนั้นไม่มีนักบวชเช่นศาสนาอื่นๆ ประชาชนทุกคนที่นับถือศาสนาอิสลามจึงทำหน้าที่เป็นผู้เผยแพร่ศาสนาไปในตัวนั่นเอง

ความจริงศาสนาอิสลามเข้ามาปรากฏตัวในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตั้งแต่ก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 13 เป็นเวลานาน มีหลักฐานบ่งไว้ว่า ชาวอาหรับที่เป็นอิสลามเข้ามาตั้งบ้านเรือนอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของเกาะสุมาตรา ตั้งแต่ปี ค.ศ. 674 แต่พ่อค้าอาหรับเหล่านี้ไม่ได้ใช้ชีวิตปะปนกับชาวพื้นเมือง ศาสนาอิสลามจึงไม่มีการแพร่ในสมัยนั้น

ศาสนาอิสลามเริ่มเป็นที่ยอมรับในหมู่เจ้าผู้ครองเมืองต่างๆ ในหมู่เกาะอินโดนีเซีย ตั้งแต่สมัยคริสต์ศตวรรษที่ 13 มีทฤษฎีการเผยแพร่ของศาสนาอิสลามเข้ามายังอินโดนีเซียอยู่ 3 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีแรกเห็นว่า ศาสนาอิสลามคงแพร่โดยตรงมาจากคาบสมุทรอาหรับ (Hadramaut) ทฤษฎีที่สองเห็นว่า ศาสนาอิสลามแพร่มาจากอินเดีย โดยมีศูนย์กลางที่ คุจราต และ มะละบา และทฤษฎีที่สามเห็นว่า ศาสนาอิสลามแพร่มาจาก เบงกอล (บังคลาเทศ)

หลักฐานเกี่ยวกับการเผยแพร่ของศาสนาอิสลามในสมัยนี้ก็คือ บันทึกของ มาร์โค โปโล (Marco Polo) ผู้เดินทางมาถึงเมือง Perlak (ปัจจุบันคือเมือง Peurleuak) ซึ่งอยู่ทางฝั่งตะวันออกเฉียงเหนือของเกาะสุมาตรา (?) ในปี 1292 เมือง Perlak เป็นเมืองท่าค้าขายอยู่ตรงปากทางเข้าช่องแคบมะละกา จึงมีพ่อค้าชาวอินเดียซึ่งนับถือศาสนาอิสลามเดินทางเข้ามาค้าขายด้วยเป็นอันมาก มาร์โค โปโล เล่าว่า พ่อค้ามุสลิมชาวอินเดียได้เข้ามาตั้งหลักแหล่งในเมืองนี้ และได้เผยแพร่ศาสนาอิสลามให้แก่ชาวเมือง ทำให้ชาวเมืองหันมานับถือศาสนาอิสลามด้วย

ส่วนที่เมือง Samudra (ปัจจุบันคือเมือง Pasai หรือ Samudera หรือ Samudera-Pasai ในรัฐอาเจะห์ ทางตะวันตกเฉียงเหนือของสุมาตรา) ซึ่งอยู่ต่อขึ้นไปทางตอนเหนือของ Perlak นั้นอิทธิพลของศาสนาอิสลามยังคงไม่ไปถึง จึงอนุมานได้ว่า ในสมัยคริสต์ศตวรรษที่ 13 ตอนปลายนั้น ศาสนาอิสลามเพิ่งจะเริ่มแพร่หลายในหมู่เกาะอินโดนีเซีย แต่เวลาไม่นานหลังจากปี 1292 ศาสนาอิสลามจาก Perlak ก็แพร่หลายเข้ามายังเมือง Samudra

นักโบราณคดีได้ค้นพบจารึกที่หลุมฝังศพของสุลต่านของ Samudra ชื่อ Sultan Malik al Saleh ซึ่งเป็นกษัตริย์ที่นับถือศาสนาอิสลามองค์แรกของเมือง Samudra และจารึกอันนี้สลักขึ้นในปี 1297 หินที่จารึกก็นำมาจากเมือง Cambay แคว้นคุจราตในอินเดีย จากนั้นศาสนาอิสลามก็เผยแพร่ต่อไปยังเมือง Pasai ซึ่งอยู่ทางตอนเหนือของ Samudra และแพร่หลายต่อไปยังแหลมมลายู

ที่บริเวณรัฐตรังگانู ได้พบศิลาจารึกเกี่ยวกับหลักธรรมทางศาสนาอิสลาม ซึ่งมีอายุราวปลายคริสต์ศตวรรษที่ 14 จะเห็นได้ว่าในระยะแรกๆ อิสลามได้เผยแพร่ไปอย่างช้าๆ ในเขตภาคใต้ของเอเชียอาคเนย์ ในหมู่ชนชั้นผู้นำที่มีอิทธิพลทางการค้า แต่มาเมื่ออาณาจักรมะละกาเจริญขึ้นเป็นศูนย์กลางทางการค้าของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และกษัตริย์แห่งอาณาจักรมะละกาหันมานับถือศาสนาอิสลาม อิสลามจึงขยายตัวอย่างรวดเร็วในหมู่เกาะอินโดนีเซียและแหลมมลายู เพราะพ่อค้ามะละกาจะเผยแพร่ศาสนาไปพร้อมๆ กับการค้าขายด้วย

การเผยแพร่ของศาสนาอิสลามในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ถ้าดูจากหลักสำคัญ 5 ประการแต่ดั้งเดิมของศาสนาอิสลามแล้ว จะเห็นได้ว่ามีหลักบางอย่างที่ขัดแย้งกับลักษณะของชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่ยังนิยมนับถือวิญญาณต่างๆ อยู่ ศาสนาอิสลามจึงไม่น่าที่จะมีอิทธิพลและแพร่หลายในดินแดนนี้ได้ หลักสำคัญของศาสนาอิสลาม 5 ประการอันเป็นการกำหนดหน้าที่ของมุสลิม มีดังนี้คือ

1. ต้องมีความเชื่อว่า ไม่มีพระเจ้าองค์อื่น นอกจากพระอัลเลาะห์ และพระมะหะหมัดคือศาสดาผู้นำคำสั่งสอนของพระอัลเลาะห์มาเผยแพร่แก่มนุษย์
2. มุสลิมต้องสวดอ้อนวอนวันละ 5 ครั้ง คือ ก่อนอาทิตย์ขึ้น ตอนเที่ยง ตอนบ่าย ก่อนอาทิตย์ตกตอนเย็น และตอนกลางคืน ก่อนสวดต้องทำตัวให้บริสุทธิ์ และเวลาสวดต้องหันหน้าไปยังเมืองเมกกะ และสวดเป็นภาษาอาหรับ ในวันศุกร์ควรไปสวดร่วมกับมุสลิมอื่นๆ ที่สุเหร่า ซึ่งตามหลักของศาสนาอิสลามแล้วต่างเท่าเทียมกันหมด และมีความสัมพันธ์ต่อกันประดุจพี่น้อง
3. มุสลิมควรให้ทานแก่คนยากจน
4. มุสลิมควรอดอาหารในเดือนกัฮ์ตามหลักอิสลาม ซึ่งเรียกว่า เดือนรอมดอน มุสลิมจะตึมน้ำหรือรับประทานอาหารใดๆ ไม่ได้เลย นับแต่พระอาทิตย์ขึ้น จนพระอาทิตย์ตก รวมทั้งละเว้นจากการหาความเพลิดเพลินนานาประการด้วย
5. มุสลิมควรเดินทางไปแสวงบุญที่เมืองเมกกะ ถ้าหากมีโอกาสที่จะทำได้อย่างน้อยก็ครั้งหนึ่งในชีวิต

จะเห็นได้ว่าหลักสำคัญๆ ของศาสนา เช่น ไม่มีพระเจ้าองค์อื่นใดนอกจากพระอัลเลาะห์นั้น ขัดต่อความเชื่อของชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั่วไป ที่นิยมบูชาพระเจ้าหลายองค์ด้วยกัน ทั้งในศาสนาพราหมณ์ และศาสนาพุทธ แต่ชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ส่วนใหญ่ในคาบสมุทรมลายูและหมู่เกาะอินโดนีเซีย สามารถรับนับถือศาสนาอิสลามได้นั้น ก็เพราะว่าภายหลังที่พระมะหะหมัดเสด็จดับขันธ์ไปแล้ว ศาสนาอิสลามก็มีการเปลี่ยนแปลงไปบ้างตามกาลเวลา เพื่อให้เข้ากับความรู้สึกนึกคิดของคนในชาติต่างๆ ในดินแดนที่ศาสนาอิสลามแพร่หลายเข้าไป เกิดมีนิกายต่างๆ แยกแยกออกไปหลายนิกาย เพื่อที่ชาวพื้นเมืองนั้นจะได้นำไปผสมผสานให้เข้ากับวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมของตนได้ ประเพณีความเชื่อถือดั้งเดิมของชนชาติต่างๆ เหล่านี้ จึงถูกนำมาผสมผสานเข้ากับหลักของศาสนาอิสลาม จนในที่สุดก็ยากที่จะแยกแยะออกได้ว่า หลักใด พิธีใด เป็นของศาสนาอิสลาม และหลักใด พิธีใด เป็นประเพณีดั้งเดิมของชาวพื้นเมือง

อิสลามที่ผ่านการวิวัฒนาการเช่นนี้แล้วนั่นเองที่เป็นอิสลามที่เผยแพร่เข้ามายังเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในเมือง
ชุมทางทางการค้าต่างๆ อย่างแพร่หลาย และไม่มีอุปสรรคใดๆ ในทางศาสนาในการที่ชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะ
หันมานับถือศาสนาอิสลาม

มีหลักฐานแสดงว่า อิสลามที่แพร่เข้ามายังภูมิภาคส่วนนี้เป็นนิกาย ‘ซูฟี’ ซึ่งเป็นนิกายที่นิยมพิธีต่างๆ ที่ลึกลับ
และนิยมอิทธิฤทธิ์ ซึ่งเข้ากับค่านิยมดั้งเดิมของชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้เป็นอย่างดี

อิสลามได้แพร่เข้ามายังอินโดนีเซียก่อน ชาวอินโดนีเซียได้รับเอาหลักการของศาสนาอิสลาม เข้ามาผสมผสาน
กับประเพณีดั้งเดิมของตน เช่นเดียวกันกับที่เคยกระทำเมื่อรับเอาศาสนาพราหมณ์ หรือศาสนาพุทธมาก่อนแล้วนั่นเอง
ดังนั้น อินโดนีเซียจึงรับเอาหลักการและการปฏิบัติทางศาสนาอิสลามเข้าไปผสมผสานกับประเพณีความเชื่อแต่เดิม
ของตน ความเชื่อดั้งเดิมยังมีบทบาทอยู่

ประชาชนในแถบหมู่เกาะอินโดนีเซีย และแหลมมลายู รับเอาศาสนาอิสลามโดยมีปัจจัยสำคัญสนับสนุน
ดังนี้คือ

1. ถึงแม้หลักศาสนาอิสลามประการหนึ่งจะบ่งไว้ว่า มุสลิมทุกคนมีความเสมอภาคเท่าเทียมกันหมดในสายตา
ของพระเจ้า แต่ในระยะหลังหลักของศาสนาอิสลามมีการเปลี่ยนไปบ้างดังกล่าว จึงเกิดมีความเชื่อเรื่องอำนาจความ
ศักดิ์สิทธิ์นอกเหนือจากธรรมชาติ ซึ่งเป็นอำนาจจากพระเจ้าถ่ายทอดมายังบุคคลสำคัญในสังคมเช่นกษัตริย์ เรียก
อำนาจเช่นนี้ตามภาษาอาหรับว่า Keramat ความเชื่อเช่นนี้ สอดคล้องกับชนชั้นสูงของชาวอินโดนีเซีย เกี่ยวกับอำนาจ
อันศักดิ์สิทธิ์ของเทพเจ้าทางศาสนาฮินดู-พุทธ ที่เรียกว่า ‘ศักติ’ ที่ถ่ายทอดมาสู่คนสำคัญคือกษัตริย์ในระบอบเทวราชา
และสอดคล้องกับความเชื่อเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ของวิญญาณ ตามลัทธิ Animism ที่แพร่หลายอยู่ในหมู่ของสามัญชน
ด้วย ชาวอินโดนีเซียจึงรับเอาความเชื่อเรื่อง Keramat จากศาสนาอิสลามโดยไม่มีอุปสรรคใด

2. ศาสนาอิสลามในระยะหลัง ได้เกิดมีนิกายต่างๆ แยกแขนงออกไป และบางนิกายก็รวมเอาความเชื่อ
เกี่ยวกับคาถาอาคม อิทธิฤทธิ์ต่างๆ ไว้ด้วย ดังเช่นนิกายซูฟี และนิกายซูฟีนี้เองที่แพร่หลายเข้ามายังหมู่เกาะ
อินโดนีเซีย ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่นับถืออิทธิฤทธิ์ คาถาอาคมอยู่แล้ว ชนชั้นผู้ปกครองก็นับถือลัทธิตันตระ ซึ่งเน้น
อิทธิฤทธิ์ นิกายซูฟีจึงแพร่หลายอย่างรวดเร็ว

3. ศาสนาอิสลามเน้นความเสมอภาคและภราดรภาพในหมู่มุสลิม จึงเข้ากันได้กับประชาชนในเอเชียอาคเนย์
ซึ่งแม้จะรับเอาศาสนาพราหมณ์ไว้ แต่ก็มีได้รับเอาระบบวรรณะจากพราหมณ์ด้วย ประชาชนในสังคมเอเชียตะวันออกเฉียง
ใต้แบ่งออกเป็นชนชั้นก็จริง แต่ชนชั้นเหล่านี้ก็เป็นการแบ่งตามอำนาจหน้าที่เป็นส่วนใหญ่ แต่ละชนชั้นมี
ความสัมพันธ์และมีการเคลื่อนไหวเข้าหากันอย่างสงบ มิใช้อยู่กันคนละส่วนดังเช่นระบบวรรณะในอินเดีย อิสลามจึง
แพร่เข้ามาในดินแดนนี้ได้อย่างสงบ ผิดกับในอินเดียที่มีการต่อต้านจนกระทั่งกลายเป็นสงครามกลางเมืองอยู่บ่อยๆ
ประชาชนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จึงไม่รังเกียจที่จะนับถือศาสนาอิสลาม

4. ในการนับถือศาสนาอิสลามนี้ บรรดาเจ้าผู้ครองแคว้นและข้าราชการในราชสำนักเป็นผู้นับถือก่อน แล้วจึง
เผยแพร่ต่อไปยังประชาชน เหตุผลที่เจ้าผู้ครองเมืองในหมู่เกาะอินโดนีเซียหันไปนับถือศาสนาอิสลามนั้น นอกจาก
เพราะศาสนาอิสลามที่แพร่เข้ามาไม่มีข้อบังคับอันใดที่ขัดต่อความเชื่อถือหรือสถาบันทางสังคมแต่เดิมแล้ว ก็เพราะ
ศาสนาอิสลามยังให้ประโยชน์ในทางเศรษฐกิจและการเมืองอีกด้วย กล่าวคือ เจ้าเมืองและชนชั้นสูงในราชสำนักเป็น
ผู้ดำเนินการค้าขายอยู่กับพ่อค้าต่างชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับพ่อค้ามุสลิมจากอินเดีย จึงเห็นว่าการติดต่อค้าขาย
สะดวกขึ้น ถ้าหากหันไปนับถือศาสนาอิสลาม เพราะชาวมุสลิมถือว่ามุสลิมด้วยกันนั้นคือพี่น้องกัน ส่วนผลประโยชน์

ทางการเมืองก็คือ ในสมัยคริสต์ศตวรรษที่ 14 นี้บริเวณเมืองท่าต่างๆ ในสุมาตราและชายฝั่งชวาภาคเหนือ ต้องการปลีกรัฐออกจากอำนาจของอาณาจักรมัชปาหิต ซึ่งขณะนั้นยังมีวัฒนธรรมแบบตันตระอยู่ ถ้าเจ้าเมืองต่างๆ ต่างหันไปนับถือศาสนาอิสลาม จะได้อาศัยศรัทธาในศาสนาสร้างความกลมเกลียวขึ้นในแว่นแคว้นของตน ประชาชนที่เป็นมุสลิมจะต่อต้านอำนาจของมัชปาหิต ซึ่งเป็นพวกนอกศาสนาได้อย่างเข้มแข็งยิ่งขึ้น

ศาสนาอิสลามจะแพร่หลายไปอย่างกว้างขวางตั้งแต่สมัยคริสต์ศตวรรษที่ 15 เป็นต้นไป ทั้งนี้โดยอาศัยการเผยแพร่ของบรรดาพ่อค้าในอาณาจักรมะละกา ซึ่งรุ่งเรืองขึ้นในศตวรรษที่ 15 และได้ทำการค้าขายติดต่อกับเมืองต่างๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างกว้างขวาง พ่อค้าเหล่านี้จะนำศาสนาอิสลามไปเผยแพร่ตามเส้นทางการค้าของตนด้วย